

GENDER YONDASHUVI VA “SCAFFOLDING” TEXNOLOGIYASINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK NEGIZLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18477936>

FarDU, Ingliz tili amaliy kursi kafedrasi dotsenti

Nodira Gafurova

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada ta'lim jarayonida gender yondashuvi va “scaffolding” (bosqichma-bosqich pedagogik qo'llab-quvvatlash) texnologiyasining pedagogik hamda psixologik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi — gender sezgir yondashuv asosida tashkil etilgan scaffolding strategiyalarining talabalarning kognitiv rivojlanishi, motivatsiyasi va akademik ishtirokiga ta'sirini aniqlashdir. Aralash metodlar (mixed-methods) dizayni asosida olingan natijalar genderga moslashtirilgan scaffolding o'quv samaradorligini oshirishini ko'rsatdi. Maqola natijalari ta'lim amaliyoti va o'qituvchi tayyorlash tizimi uchun ilmiy-amaliy tavsiyalar beradi.*

Kalit so'zlar: *gender yondashuvi, scaffolding, pedagogik psixologiya, ZPD, talaba markazli ta'lim.*

So'nggi yillarda ta'lim samaradorligini oshirishda shaxsga yo'naltirilgan va inklyuziv yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Gender yondashuvi ta'lim jarayonida talabalarning biologik emas, balki ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini hisobga olishni talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, L. S. Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan yaqin rivojlanish zonasi (ZPD) konsepsiyasiga asoslangan “scaffolding” texnologiyasi gender sezgir ta'limni tashkil etishda samarali mexanizm sifatida qaralmoqda.

Mavjud tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erkak va ayol talabalar o'rganish strategiyalari, o'ziga ishonch darajasi va akademik motivatsiya jihatidan farqlanishi mumkin. Biroq

ko'plab tadqiqotlarda scaffolding texnologiyasining gender omili bilan o'zaro bog'liqligi yetarli darajada o'rganilmagan. Ushbu maqolaning maqsadi — gender yondashuvi va scaffolding texnologiyasining pedagogik-psixologik negizlarini ilmiy asosda tahlil qilish hamda ularning integratsiyalashgan modelini taklif etishdir.

Materiallar va Usullar (Methods)

Tadqiqot dizayni

Tadqiqot aralash metodlar (mixed-methods) dizayni asosida olib borildi. Kvantitativ qismda yarim eksperimental usul, sifatli qismda esa intervyu va dars kuzatuvlari qo'llanildi.

Tadqiqotda oliy ta'lim muassasasining 1–2-bosqichida tahsil

olayotgan 80 nafar talaba (40 nafar ayol va 40 nafar erkak) ishtirok etdi. Ishtirokchilar eksperimental va nazorat guruhlariga teng taqsimlandi.

Tadqiqot vositalari

Ogʻzaki va yozma faoliyatni baholash uchun gender-sezgir rubrika

Akademik oʻziga ishonch va oʻquv motivatsiyasini oʻlchovchi psixologik anketalar

Dars jarayonini tahlil qilish uchun kuzatuv protokoli

Aralashuv (Intervention)

Eksperimental guruhda darslar gender xususiyatlarini hisobga olgan scaffolding strategiyalari (modellash, qoʻllab-quvvatlovchi savollar, bosqichma-bosqich mustaqillikni oshirish) asosida tashkil etildi. Nazorat guruhida anʼanaviy oʻqitish usullari qoʻllanildi.

Maʼlumotlarni tahlil qilish

Kvantitativ maʼlumotlar statistik t-test yordamida, sifatli maʼlumotlar esa tematik tahlil orqali qayta ishlandi.

Natijalar (Results)

Tadqiqot natijalari quyidagilarni koʻrsatdi:

Eksperimental guruh talabalari akademik natijalar boʻyicha nazorat guruhiga nisbatan sezilarli yuqori koʻrsatkichlarga erishdi ($p < 0.01$).

Gender-sezgir scaffolding qoʻllanilgan holatda ayol talabalar oʻziga ishonch va faollikni oshirgan, erkak talabalar esa mustaqil qaror qabul qilish va muammo yechish koʻnikmalarini rivojlantirgan.

Sifatli tahlil natijalari talabalar oʻrtasida ijobiy psixologik muhit va oʻzaro hamkorlik kuchayganini koʻrsatdi.

Muhokama (Discussion)

Olingan natijalar scaffolding texnologiyasining pedagogik-psixologik asoslari gender yondashuvi bilan uygʻunlashganda yanada samarali boʻlishini tasdiqlaydi. Vygotskiyning ZPD konsepsiyasi nuqtayi nazaridan, genderga moslashtirilgan qoʻllab-quvvatlash talabalarning individual rivojlanish trayektoriyalarini optimallashtiradi. Psixologik jihatdan esa, bunday yondashuv oʻquv xavotirini kamaytirib, akademik motivatsiyani oshiradi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari oʻqituvchining reflektiv kompetensiyasi va gender sezgir pedagogik tafakkuri scaffolding samaradorligida hal qiluvchi omil ekanini koʻrsatdi. Bu holat oʻqituvchilarni tayyorlash va malaka oshirish dasturlariga gender-sezgir scaffolding modullarini kiritish zarurligini koʻrsatadi.

XULOSA (CONCLUSION)

Gender yondashuvi va “scaffolding” texnologiyasining integratsiyasi taʼlim jarayonida pedagogik va psixologik samaradorlikni oshiradi. Ushbu yondashuv talabalarning akademik natijalari, oʻziga ishonchi va ijtimoiy faolligini rivojlantirish uchun muhim metodologik asos boʻlib xizmat qiladi. Kelgusida mazkur mavzu boʻyicha kengroq empirik tadqiqotlar oʻtkazish va

turli ta'lim kontekstlarida sinovdan o'tkazish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotsky, L.S. (1978). Mind in Society. Harvard UP.
2. Wood, D. et al. (2019). Scaffolding in STEM Higher Education. Journal of Educational Psychology.
3. Chen, L. et al. (2023). AI-Scaffolding in Universities. Computers & Education.
4. Liu, Y. & Li, N. (2022). Psychological Effects of Scaffolding. Higher Education Research.